

Mezei Tamás

Tudástársadalmi szerződés

Milyen lehet az új tudás? Hogyan épülhet rá egy új államelmélet? Milyen újdonságot kínál Ugrin Emese és Varga Csaba könyve a 21. századi olvasónak? Ilyen kérdésekkel a fejemben, várakozásokkal telve vettem a kezembe az *Új demokrácia- és államelmélet* című kötetet. Reménykedtem, hogy a felkínált válaszok frissek és újszerűek lesznek, és olyan lehetőséget tárnak a hullámvölgyben lévő hazai társadalom elé, amely valóban kivezethet a válságból.

A könyv kiinduló tézise, hogy egy új társadalomelmélet nem alapozható az ön magát izoláltan meghatározó nemzetállam vagy kultúrtömb hagyományos szemléletére, hanem globális összefüggéseiben kell az államok közösségének egészére és a lokális társadalmi csoportok belső sajátosságaira együttesen támaszkodnia. A szerzők két irányból kísérelik meg az új demokráciaelmélet felépítését. Előbb a lokális közösségekkel foglalkoznak: körüljárják, milyen igényei, szükségletei és erőforrásai vannak a kisebb társadalmi egységeknek, illetve, hogy a szükségletek megteremtésére elegendő erőforrással rendelkeznek-e, továbbá igényeik nem túlzottak-e az erőforrásokhoz és a szükségletekhez mérten. Majd lassan távolodva szélesítik vizsgálatuk horizontját teljes globális perspektívává, és végeznek az előzőhöz hasonló analízist. Vagyis a globális szintről kiindulva, fokozatosan jutnak el a kistérségi, illetve városi közös-

ségek szintjére, és hívják fel a figyelmet arra, hogy a közösségi életben való aktív részvételnek nagy jelentősége van a folyamatos fejlődés fenntartásának érdekében. A kapott eredményeket szembeállítva egymással igazán jól körülhatárolt képet tárnak az olvasó elé, mivel a két ellentétes megközelítés ellenpontozza egymást. Mindkét megközelítésben a tudás és az információ akadálymentes áramlására, annak hatékony felhasználásra helyezik a hangsúlyt, pontosabban arra, hogyan integrálható – és miért feltétlenül fontos – az internet az aktív politikai, közösségi, képviselői életben.

Az első nagyobb egység az információs kor társadalmi rendszerének sajátosságait járja körül és azt, hogy milyen viszony áll fenn jelenleg az állam és polgárai között. Az itt tárgyalt fogalmakat történeti beágyazottságukban ragadják meg, és a hagyományos megközelítést alapul véve próbálják újra-kontextualizálni azokat. Ebben a nagyobb egységben alakítják ki a tudástársadalom fogalmát, és felvázolják a bevezetéséhez szükséges társadalmi feltételeket. Itt tesznek először kísérletet arra, hogy megtalálják a megfelelő alapot egy új paradigma kialakításához.

A második nagyobb egység az intézményrendszer lehetséges fejlődési és bővítési rétegeit fedi fel. Itt szólnak arról, hogy a társadalmi szintek között, a képviselői demokrácia intézménye és a benne élő individuum között milyen kapcsolat van

valójában, hogy ez a kapcsolat milyen módon lenne bővíthető az internet kínálta lehetőségek intenzívebb integrálásával. Tulajdonképpen a virtuális társadalom kialakíthatóságának lehetőség-feltételeivel foglalkoznak. Ebben a részben bukkan fel először a paradigmaváltásra való explicit felszólítás. Érvelnek az internet adta lehetőségek kiaknázása és a virtuális képviselet bevezetésének szükségessége mellett, amely motívumok az érvelés kulcsmozzanatának tekinthetők. Úgy kívánnak új lendületet adni a demokrácia fejlődésének, hogy a virtualizált intézményekhez virtualizált képviseletet és közösségeket rendelnek. Vagyis ötvözni próbálják a hagyományos demokráciát és a virtuális tér kínálta lehetőségeket, aminek eredményeként megszülethetne az e-demokrácia. Ennek révén fogalmazzák újra a részvételi demokrácia fogalmát, vagy talán csak felfrissítik azt, mintegy újabb jelentéstartalommal töltik fel. Szerintük az e-demokrácia kialakulásának feltétele, hogy minél több közösségben általánosan elterjedjen az internet használata, sőt maguk a közösségek is testet öltsenek a virtuális térben. Csak így jöhet létre megfelelően magas szintű, információcserén alapuló közélet, e-kormányzás, azaz együttesen az intelligens civil társadalom.

A harmadik önálló részben esettanulmány kapott helyet: az abai modell leírása és elemzése, amely kísérlet megvalósításában mindketten részt vállaltak. Azt mutatják be, hogyan alakították át az Aba nevű, alig ötezer lelket számláló településen az önkormányzati képviseleti struktúrát, és hogyan változott meg az egyre fogyatkozó kisvárosi lakosság élete, és jött lendületbe Aba fejlődése. A negyedik egység-

ben alaposan kidolgozott cselekvési tervet tárnak az olvasó elé. Ugrin és Varga itt fejti ki, hogyan lehetne hazánk – s talán az egész emberiség – segítségével elméletük gyakorlati alkalmazása. Aprólékos, majdnem minden társadalmi és szociális réteg érdekeit szem előtt tartani próbáló, lokális és globális akciótervet adnak az olvasó kezébe. Miközben folyamatosan hangsúlyozzák az állampolgári aktivitás szükségességét és fontosságát.

Az elmélet központi fogalmait összefoglalva röviden négy súlypontot kell megemlíteni: a tudástársadalom, a részvételi demokrácia vagy e-demokrácia, az e-kormányzás és az intelligens civil társadalom. Ezeket a kategóriákat a szerzők pontosan körülírják, a teóriájuk igazi újdonságát e fogalmak bevezetése jelenti. Jól felépített, alaposan átgondolt és kidolgozott írást vehet a kezébe az érdeklődő, ha e kötet megismerésére vállalkozik. A műben a szerzők szokatlan frissességgel tárgyalják a szövevényes modern társadalmi rendszerek problémáit. Vizsgálatuk általában a modernkori nyugati társadalmakkal foglalkozik, arra különösen figyelnek, hogy folyamatosan reflektáljanak a hazai állapotokra. Bizonyos globális és lokális problémákat új megvilágításba helyeznek, mert új paradigma bevezetésére tesznek javaslatot, amely a szerzőpáros szerint forradalmasíthatná a képviseleti demokráciát. 21. századi szerződéselméletet alkottak, amely sokkal kevésbé tűnik utópisztikusnak, mint elődei. A könyv optimizmusra, tevékenységre és együttműködésre szólít, miközben tudatosítja, hogy a társadalmi változás megindításához szükséges erőforrások rendelkezésre állnak, csak tudni és akarni kell használni azokat.

(Ugrin Emese – Varga Csaba: Új demokrácia- és államelmélet, Századvég Kiadó, Budapest, 2007)